Jeugd en jeugdwerklozen in de publieke opinie

Martijn de Goede en Gerard Maassen*

Summary

Youth and youthful unemployed in the public opinion

Ministerial statements, that especially unemployed youth don't exert themselves enough to find jobs, gave rise to a research into the public opinion on that issue.

The ministerial opinion is supported only by a minority of the Dutch population although one not to be ignored. The results of the research lead to the conclusion, that this opinion has to do less with the unemployment than with a rather negative view of youth in general. It is remarkable, that this negative view is also taken by young people themselves.

1. Inleiding

In oktober 1984 heeft minister Ruding de aandacht getrokken met zijn opmerkingen over jeugdwerklozen in een interview met het Vrije Volk. Werklozen, maar vooral jongere werklozen, zouden te weinig moeite doen om een (nieuwe) baan te vinden. Zij zouden zich er met een Jantje van Leiden vanaf maken. Aan het bovenstaande ligt duidelijk de idee ten grondslag dat veel werklozen een extra prikkel nodig hebben om weer een nieuwe baan te zoeken en aan te nemen.

Als een politicus een dergelijk geluid laat horen, mag men aannemen – zeker als het om een grote partij gaat – dat hij een dergelijke boodschap

* Martijn de Goede en Gerard Maassen zijn verbonden aan de Vakgroep Grondslagen en Methoden der Pedagogische en Andragogische Wetenschappen van de Faculteit der Sociale Wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Zij participeren onder meer in het onderzoeksprogramma 'Jeugdstudies: dynamiek van aanpassing en verzet'.

ventileert als representant van een grotere groep mensen (kiezers). Een belangrijke vraag is in hoeverre deze mening van Ruding gedeeld wordt door het Nederlandse publiek. In de afgelopen periode is verschillende malen onderzoek gedaan naar de publieke opinie over niet-werkenden (werklozen en arbeidsongeschikten), maar niet gedifferentieerd naar jeugdwerklozen en oudere werklozen. De uitlatingen van Ruding vormden de directe aanleiding om een dergelijk verkennend onderzoek uit te voeren.

2. Probleemstelling en veronderstellingen

De *probleemstelling* van dit onderzoek kan als volgt omschreven worden: wat is de opinie van het Nederlandse publiek over jeugdwerklozen in vergelijking met de opinie over werklozen in het algemeen?

Op grond van eerdere studies[1] veronderstellen wij dat mensen hun opinie over werklozen niet alleen baseren op veronderstelde persoonseigenschappen van werklozen. Daarin wordt ook zeker de maatschappelijke context, i.c. de situatie op de arbeidsmarkt, verdisconteerd. Dat de situatie op de arbeidsmarkt in het algemeen niet rooskleurig is, maar vooral voor jongeren niet, zal de meeste mensen dan ook niet ontgaan.

Niettemin *veronderstellen wij dat de publieke opinie over jeugdwerklozen negatiever is dan over oudere werklozen.* Waarschijnlijk leeft toch de idee dat veel werklozen (vooral jeugdwerklozen) wel aan een nieuwe baan zouden kunnen komen als ze daar wat meer moeite voor zouden doen, of wat minder kieskeurig zouden zijn. Gedacht kan dan worden aan om-, her- of bijscholing, verhuizen naar plaatsen waar wel werk is, werk aanpakken dat niet in overeenstemming is met opleiding, capaciteiten en/of interesse. Waarschijnlijk wordt van jongere (werklozen) op dat punt een wat grotere flexibiliteit verwacht dan van oudere werklozen.

Een complicerende factor hierbij is dat rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid dat los van het werkloos zijn, door het Nederlandse publiek over jongeren in vergelijking met ouderen negatiever wordt gedacht.

In de loop van de jaren zestig tot aan de dag van vandaag zijn er breukvlakken zichtbaar in de maatschappelijk georganiseerde invoeging van jongeren in de 'wereld van de volwassenen'. Dominante opvattingen over gezag en autoriteit, de verhouding tussen mannen en vrouwen, jongeren en ouderen hebben aan betekenis ingeboet. Alternatieve houdingen en gedragingen van jongeren werden zichtbaar. Vele groepen jongeren gaven op uiteenlopende manieren via jeugdsubculturen aan dat zij zich niet geruisloos als 'tie-

ner' voorbereiden op een traditionele volwassenheid (denk aan punks, skinheads, voetbalvandalen e.d.).[2]

Wellicht wordt in dit verband al te gemakkelijk over *de* jeugd gesproken. Het is duidelijk dat bedoelde groepen jongeren wat betreft opvattingen, waarden en normen nogal verschillen van de (meeste) ouderen.[3] Het is nog een open vraag om hoeveel jongeren het percentueel gaat. Waarschijnlijk integreert een belangrijk deel van de jongeren wel min of meer 'probleemloos' in de wereld van de volwassenen.

Uit ergernis over of angst voor bedoelde groepen jongeren, die in de media ruime aandacht krijgen, kan een beeld gevormd worden dat gemakkelijk gegeneraliseerd wordt naar alle jongeren of de jeugd. Op grond daarvan zou verondersteld kunnen worden dat ouderen relatief negatief denken over jongeren.

Hierboven is gesproken over de publieke opinie, alsof het Nederlandse publiek een homogene categorie is. Dat is eigenlijk met betrekking tot bijna geen enkel verschijnsel het geval. Meestal kunnen zinvolle onderscheidingen gemaakt worden die ook weer diffentiaties in opinie laten zien. Voor het onderhavige onderwerp is het meest zinvolle onderscheid uiteraard dat tussen jongeren (over wie het in feite gaat) en ouderen. Wij zullen in het hiernavolgende dan ook naast de centrale onderzoeksvraag ruim aandacht besteden aan eventuele verschillen in opinie over jeugdwerklozen tussen beide leeftijdsgroepen.

Naast onderzoek naar de opinie van jongeren en ouderen over jeugdwerklozen is het ook interessant om na te gaan hoe jongeren over zichzelf denken, los van het verschijnsel werkloosheid. Onderzocht zal worden of de voor de hand liggende *veronderstelling dat jongeren over zichzelf gunstiger denken dan over ouderen,* door de gegevens bevestigd wordt.

3. Opzet en uitvoering onderzoek

3.1. Operationalisaties en analysebeslissingen

De concepten 'gepercipieerd misbruik door jeugdwerklozen van de sociale verzekeringen' en het 'beeld over (jeugd)werklozen' vormen de indicatoren voor het concept 'publieke opinie over (jeugd)werklozen'.

Misbruik van de sociale verzekeringen

Evenals bij vorige onderzoeken[4] is gebruik gemaakt van de volgende omschrijving van misbruik van werkloosheid. 'Er zijn op dit moment, zoals U

weet, nogal wat mensen die een uitkering via een van de werkloosheidswetten krijgen, omdat zij niet werken. Er zijn mensen in ons land, die menen dat er nogal wat misbruik van de werkloosheidswetten voorkomt: dat mensen een uitkering krijgen terwijl zij best zouden kunnen werken of werk zouden kunnen vinden. Anderen menen dat dit weinig voorkomt. Wat is Uw indruk? Gelooft U dat er zeer veel, veel, tamelijk veel, weinig of zeer weinig mensen zijn die misbruik maken van de werkloosheidswetten'. Bij deze vraag gaat het om de opinie over de totale groep van werklozen. Vervolgens is deze vraag opnieuw gesteld, maar dan specifiek over misbruik door jeugdige werklozen (d.w.z. tot en met 22 jaar).

Deze vragen informeren naar een oordeel in *kwalitatieve termen* over de omvang van het misbruik van de werkloosheidswetten. Daarnaast is ook gevraagd naar een oordeel in *kwantitatieve termen*. Aan de respondenten is namelijk gevraagd een schatting te geven voor het percentage van de gevallen waarin naar hun mening misbruik wordt gemaakt van de werkloosheidswetten in het algemeen, respectievelijk door jeugdwerklozen in het bijzonder. In de veronderstelling dat het voor de respondenten een onmogelijke opgave zou zijn schattingen te maken tot in percenten nauwkeurig, werden hun de volgende antwoordcategorieën voorgelegd: 0% (geen misbruik), 11-20%, 21-30% tot en met 91-100% misbruik. Bij verdere berekeningen (bijvoorbeeld van gemiddelde of standaardafwijking) werd gebruik gemaakt van de middens van deze klassen.

Beeld over de jeugd en (jeugd)werklozen

Naast vragen over misbruik van de werkloosheidswetten in bovenbedoelde zin, zijn ook vragen opgenomen over het beeld dat het Nederlandse publiek heeft van werklozen. Een uitvoeriger beschrijving van de methode waarmee een dergelijk beeld is vastgesteld valt buiten het kader van dit artikel; daarvoor verwijzen wij naar eerdere publikaties.[5] Wij volstaan met te vermelden dat aan de geïnterviewden gevraagd is jongere werklozen met oudere werklozen te vergelijken op een aantal persoonskenmerken: ijverig, flink, eerlijk, betrouwbaar, met verantwoordelijkheidsgevoel, futloos, bekwaam, geneigd tot luieren, met doorzettingsvermogen, waardevol voor de samenleving, met slap karakter, weinig actief. Het is duidelijk dat het daarbij om een aantal positieve en een aantal negatieve eigenschappen gaat.

De respondenten kunnen aangeven of men ze meer van toepassing acht op jeugdwerklozen dan wel op oudere werklozen met de volgende scores: 1. veel meer en 2. meer van toepassing op jeugdwerklozen; 3. maakt niet uit, 4. meer en 5. veel meer van toepassing op oudere werklozen.

Om te kunnen nagaan in welke mate een (eventueel) ongunstiger opinie

over jeugdwerklozen wordt bepaald door een ongunstiger opinie over de jeugd in het algemeen, is aan de respondenten bovendien gevraagd jongeren (tot en met 22 jaar) te vergelijken met ouderen, op dezelfde eigenschappen als hierboven genoemd. De items betreffende de vergelijking van jeugdige met oudere werklozen zijn in de vragenlijst voorafgegaan door de items betreffende de vergelijking van jongeren met ouderen zonder meer. Met deze volgorde is de kans op vertekeningen in de resultaten ten gevolge van 'response-set' waarschijnlijk geringer.

De scores op de beelditems zijn onderworpen aan factor- en reliability-analyse.

De scores blijken op de volgende wijze gecomprimeerd te kunnen worden:

1. Alle variabelen behalve 'eerlijk', 'betrouwbaar', 'bekwaam' en 'waardevol voor de samenleving' vormen samen een factor die wij *beeld van de dynamiciteit* noemen. Hieronder vallen kenmerken die mogelijk door de situatie van niet-werken worden geïndiceerd, maar ook meer permanente eigenschappen als 'met doorzettingsvermogen' en 'slap van karakter'. De gemiddelde score op deze acht variabelen geven wij voor jongeren in het algemeen aan met BDJ (coëfficient alpha = 0.70) en voor jeugdwerklozen met BDJW (coëfficient alpha = 0.80). Hierbij zijn positieve en negatieve eigenschappen in overeenkomstige richting geschaald. Een gemiddelde groter dan 3 duidt erop dat jongeren gemiddeld minder gunstig worden beoordeeld dan ouderen.
2. 'Eerlijk' en 'betrouwbaar' vormen samen een factor *beeld van de integriteit*. De gemiddelde score op beide variabelen betreffende de jeugd wordt aangeduid met BIJ (coëfficient alpha = 0.71) en betreffende jeugdwerklozen met BIJW (coëfficient alpha = 0.73).
3. De variabelen 'bekwaam' en 'waardevol voor de samenleving' blijken beter apart gelaten te kunnen worden.

Leeftijd

De respondenten worden wat betreft de variabele leeftijd als volgt ingedeeld: jongeren tot en met 22 jaar, hetgeen neerkomt op respondenten tussen 17 en 23 jaar enerzijds, en respondenten van 23 jaar en ouder anderzijds. Wanneer verschillen tussen beide categorieën statistisch op significantie worden getoetst, wordt uitgegaan van de ons inziens redelijke veronderstelling, dat jongeren over de eigen leeftijdsgroep positiever denken dan ouderen over jongeren. In deze gevallen wordt dus eenzijdig getoetst (alpha = 0.05). In overige gevallen toetsen wij tweezijdig.

3.2. Steekproef

In januari 1985 zijn de vragen gesteld aan een a-selecte steekproef van 606 Nederlanders van zeventien jaar of ouder in het kader van het zogeheten Continu-onderzoek van de Subfaculteit Algemene Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Het betreft 'golf 29' van dit continu-onderzoek. Het veldwerk is verricht door het NIPO te Amsterdam.

4. Resultaten

Schatting misbruik – in kwalitatieve termen
Het misbruik door jeugdwerklozen wordt beduidend lager geschat dan het misbruik in het algemeen. (Het verschil tussen beide verdelingen is statistisch significant, zoals blijkt uit toetsing via de toets van Wilcoxon voor gekoppelde steekproeven: $z = 6.06$, $p. < 0.001$, tweezijdig.)

Uit *tabel 1* blijkt bijvoorbeeld dat ruim de helft van de respondenten (53%) meent dat er tamelijk tot zeer veel misbruik wordt gemaakt door werklozen in het algemeen, terwijl 'maar' 34.5 percent deze mening is toegedaan met betrekking tot jeugdwerklozen.

Schatting misbruik – in kwantitatieve termen
Uit *tabel 2* kunnen wij aflezen dat het misbruik-door-jongeren van de werk-

Tabel 1. Opinie over de mate van misbruik van de werkloosheidswetten in het algemeen, c.q. door jongeren in het bijzonder, uitgesplitst naar de leeftijd van de respondenten

	Opinie over misbruik in het algemeen			Opinie over misbruik door jongeren		
	allen (N = 606)	jongeren ⩽ 22 jr (N = 70)	ouderen ⩾ 23 jr (N = 527)	allen (N = 606)	jongeren ⩽ 22 jr (N = 70)	ouderen ⩾ 23 jr (N = 527)
zeer veel misbruik	5.1	4.3	5.3	2.8	0	3.2
veel misbruik	17.3	20.0	16.9	13.9	17.1	13.5
tamelijk veel misbruik	30.4	35.7	29.2	18.8	25.7	17.3
weinig misbruik	31.7	28.6	32.3	40.3	44.3	39.8
zeer weinig misbruik	11.4	10.0	11.8	15.8	10.0	16.9
weet niet/geen antwoord	4.1	1.4	4.5	8.4	2.9	9.3
Totaal:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabel 2. Schatting voor het percentage van de gevallen waarin in het algemeen, c.q. door jongeren in het bijzonder, misbruik wordt gemaakt van de werkloosheidswetten, uitgesplitst naar de leeftijd van de respondenten

	N	gem. %	spreiding	95% betr. interval
schatting voor het misbruik in het algemeen				
– jongere respondenten (≤ 22 jr)	68	27.3	21.3	22.1 – 32.4
– oudere respondenten (≥ 23 jr)	458	21.0	18.0	19.4 – 22.7
– alle respondenten	535	21.9	18.5	20.3 – 23.4
schatting voor het misbruik door jongeren				
– jongere respondenten (≤ 22 jr)	66	24.0	21.3	18.8 – 29.2
– oudere respondenten (≥ 23 jr)	440	19.6	18.8	17.8 – 21.3
– alle respondenten	515	20.2	19.1	18.5 – 21.9

loosheidswetten ook percentueel gemiddeld lager wordt geschat dan het misbruik in het algemeen. Het verschil is niet bijzonder groot (nog geen 2%), maar met betrekking tot 505 respondenten die voor beide een schatting hebben opgegeven wel significant (t-toets voor gekoppelde steekproeven: $t = 3.00$, $p = 0.002$, tweezijdig).

In de tabellen 1 en 2 zijn ook vermeld de uitsplitsingen van de opinie over de omvang van het misbruik van de werkloosheidswetten naar de twee onderscheiden leeftijdsgroepen.

De jeugd heeft duidelijk minder vertrouwen in het gebruik dat mensen maken van de werkloosheidswetten. Zij schat het misbruik in het algemeen beduidend hoger dan de ouderen ($t = 2.61$, $p = 0.009$, tweezijdig). Ook de schatting voor het percentage misbruik door jongeren is bij de jongeren in de steekproef enkele percenten hoger dan bij de ouderen ($t = 1.75$, $p = 0.040$, eenzijdig maar in een richting tegengesteld aan onze verwachting).

Dat het misbruik-door-jongeren lager wordt geschat dan het misbruik in het algemeen, blijkt op te gaan zowel voor de jonge respondenten als voor de oudere, in kwalitatieve zin (tabel 1), maar ook in kwantitatieve zin (tabel 2). De verschillen waarom het gaat zijn alle significant. Met betrekking tot tabel 1: voor de jongeren is Wilcoxon's $z = 2.32$, $p = 0.010$ eenzijdig en voor de ouderen $z = 5.44$, $p < 0.001$, tweezijdig. Twee keer toepassen van de t-toets voor gekoppelde steekproeven op de percentageschattingen van tabel 2 levert voor de jongeren op $t = 1.78$, $p = 0.040$ eenzijdig en voor de ouderen $t = 2.49$, $p = 0.013$ tweezijdig. Hierbij moet wel worden opgemerkt, dat het verschil bij de oudere respondenten relatief niet groot is.

Uit de opinie over de mate van misbruik van de werkloosheidswetten blijkt nog geen negatieve opinie specifiek over jeugdwerklozen.

Beeld over de jeugd en (jeugd)werklozen

Gegevens betreffende het beeld over jeugdwerklozen zijn te vinden in *tabel 3*. Het beeld over jeugdwerklozen kan niet onverdeeld gunstig worden genoemd. De resultaten met betrekking tot de kenmerken 'verantwoordelijkheidsgevoel' en 'bekwaamheid' zijn waarschijnlijk op dit punt nog weinigzeggend. Algemeen wordt verantwoordelijkheidsgevoel meer verwacht van volwassenen, samenhangend met de levensfase waarin zij verkeren. Ook mag het geen verbazing wekken, dat bekwaamheid meer aan ouderen wordt toegeschreven; jongeren hebben nu eenmaal minder gelegenheid gekregen ervaring in hun werkzaamheden op te doen. Op alle overige kenmerken wenst weliswaar een aanzienlijk deel van de respondenten geen onderscheid te maken tussen jongere en oudere werklozen. Voor de meer stabiele persoonlijkheidskenmerken (betrouwbaar, slap van karakter) is dat bijna 70% voor de meeste overige eigenschappen is dat iets meer dan de helft. Van de respondenten die wel onderscheid maken beoordeelt een significante meerderheid de jeugdwerklozen negatiever (voor alle kenmerken behalve 'waardevol voor de samenleving' geeft een tekentoets een uitslag met p-waarde kleiner dan 0.01 tweezijdig). Het percentage respondenten dat jeugdwerklo-

Tabel 3. Beelditems met betrekking tot de vergelijking jeugdwerklozen/oudere werklozen (N=606)

	(veel) meer bij jongere werklozen	maakt niet uit	(veel) meer bij oudere werklozen	weet niet
– met verantwoordelijkheidsgevoel	2.3	35.3	57.8	4.6
– bekwaam	5.8	52.1	38.8	3.3
– betrouwbaar	2.6	68.2	24.6	4.6
– ijverig	12.4	55.1	27.7	4.8
– met doorzettingsvermogen	14.2	52.6	28.9	4.3
– eerlijk	7.1	69.8	19.8	3.3
– flink	14.4	61.9	20.8	3.0
– waardevol voor samenleving	11.1	73.6	11.7	3.6
– weinig actief	28.5	59.1	8.6	3.8
– futloos	32.8	50.8	12.5	3.8
– slap van karakter	23.9	68.5	2.8	4.8
– geneigd tot luieren	40.6	50.3	4.8	4.3

Ter wille van de overzichtelijkheid zijn de categorieën 'meer' en 'veel meer' bijeengenomen. De eigenschappen staan gerangschikt in dezelfde volgorde als in de figuren 1 en 2 (zie aldaar voor de rationale die eraan ten grondslag ligt)

Figuur 1. Beeld over jeugdwerklozen en over jongeren in het algemeen (voor de totale steekproef)

zen minder ijverig, futlozer e.d. vindt dan oudere werklozen schommelt rond 30.

Wij verdiepen ons vervolgens in de vraag, of dit minder gunstige beeld specifiek de jeugdwerklozen treft, of dat het samenhangt met een negatief beeld dat men van de jeugd in het algemeen heeft.

Om een inzichtelijke confrontatie te verkrijgen van de resultaten van de vergelijking van de jeugdige en oudere werklozen enerzijds met de vergelijking van de jeugd en de ouderen in het algemeen anderzijds, kiezen wij voor een grafische representatie. Zie *figuur 1*.

In deze figuur zijn de gemiddelde scores weergegeven, berekend over de totale steekproef en over de schaalwaarden 1-5 zoals in par. 3.1 omschreven. De volgorde van de eigenschappen (dezelfde als in tabel 3) is zo gekozen dat

de gemiddelden betreffende de vergelijkingen van jeugdige en oudere werklozen worden verbonden door een monotoon stijgende polygoon. Bij de positieve kenmerken duiden de gemiddelden groter dan 3 op een vergelijking die gemiddeld ongunstig uitvalt voor de jeugdwerklozen (respectievelijk de jongeren in het algemeen). Bij de negatieve kenmerken kan hetzelfde gezegd worden voor gemiddelden kleiner dan 3. Ook uit deze figuur blijkt 'waardevol voor de samenleving' een omslagpunt, een min of meer neutraal kenmerk te zijn.

Men kan constateren, dat de twee polygonen grote gelijkenis met elkaar vertonen. Een viertal puntenparen valt geheel of nagenoeg geheel samen. Bijna alle overige puntenparen duiden erop, dat de vergelijking betreffende de jeugd in het algemeen binnen onze steekproef nog iets ongunstiger is uitgevallen dan de vergelijking betreffende jeugdwerklozen. (Alleen de paren van gemiddelden voor 'verantwoordelijkheidsgevoel' en 'ijverig' verschillen significant, indien wij – in verband met de grootte van de steekproef – een significantieniveau gelijk aan 0.01 tweezijdig hanteren.)

Hieruit mag niet geconcludeerd worden, dat het beeld over de jeugd in het algemeen nog minder gunstig is dan het beeld over jeugdwerklozen. Een dergelijke gevolgtrekking zou alleen kunnen worden ontleend aan een directe vergelijking tussen jeugdwerklozen en jongeren. Dat valt echter buiten de opzet van deze studie. Wel dient ons inziens, voor zover het beeld over jeugdwerklozen negatief is te noemen, hetzelfde gezegd te worden van het beeld over de jeugd in het algemeen.

Onze interesse gaat meer uit naar de vraag, in hoeverre het beeld over jeugdwerklozen samenhangt met een beeld over jongeren, los van het nietwerken.

De correlatie tussen Beeld van de Dynamiciteit van Jongeren (BDJ) en het Beeld van de Dynamiciteit van JeugdWerklozen (BDJW) blijkt in onze steekproef gelijk te zijn aan 0.58; gecorrigeerd voor attenuatie (waarbij de waarde van coëfficient alpha als bovengrens voor de betrouwbaarheidscoëfficient kan worden beschouwd[6] is dat gelijk aan 0.77. De correlatie tussen Beeld van de Integriteit van Jongeren (BIJ) en het Beeld van de Integriteit van Jeugdwerklozen (BIJW) is gelijk aan 0.48; gecorrigeerd voor attenuatie is dat gelijk aan 0.73. Deze resultaten wijzen erop, dat in beide gevallen de variantie in het beeld over jeugdwerklozen voor meer dan de helft wordt verklaard door het beeld over de jeugd in het algemeen.[7] Nu gebleken is dat de beelden, zoals geoperationaliseerd in dit onderzoek, over jongeren in het algemeen en jeugdwerklozen in het bijzonder tamelijk negatief genoemd moeten worden, dringt zich de vraag op welk beeld bij de jongeren zelf bestaat. Daartoe zijn de gemiddelden over de twaalf eigenschappen opnieuw bere-

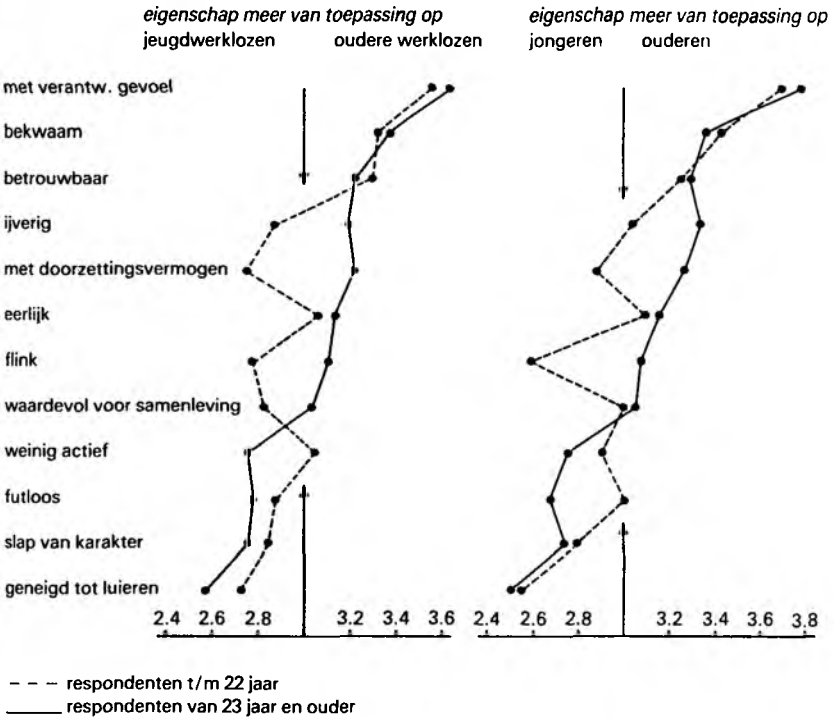

Figuur 2. Beeld over jeugdwerklozen en jongeren in het algemeen

kend, waarbij de respondenten dit keer zijn uitgesplitst naar de twee onderscheiden leeftijdsgroepen. Deze gemiddelden zijn uitgezet in twee figuren, *figuur 2a* (betreffende het beeld over jeugdwerklozen) en *2b* (betreffende het beeld over de jeugd in het algemeen). Beide figuren laten twee polygonen zien, die respectievelijk het beeld bij de jongere en bij de oudere respondenten weerspiegelen.

Over het beeld bij de oudere respondenten kunnen wij kort zijn. Zowel ten aanzien van de jeugd in het algemeen als ten aanzien van jeugdwerklozen in het bijzonder komt het sterk overeen met het (tamelijk negatieve) beeld van de totale steekproef die immers grotendeels (voor 87%) uit respondenten van 23 jaar en ouder bestaat.

Het beeld dat bij de jongeren wordt aangetroffen is iets meer geprofileerd. Wanneer we eerst kijken naar het beeld over de jeugd in het algemeen, dan blijkt dit zelfbeeld bepaald niet positief genoemd te mogen worden. De ver-

gelijking met ouderen valt voor de eigen categorie maar op een eigenschap ('flink') significant gunstiger uit; op vijf andere eigenschappen ('verantwoordelijkheidsgevoel', 'bekwaam', 'betrouwbaar' (!), 'slap van karakter' en 'geneigd tot luieren') beoordelen jongeren zichzelf significant ongunstiger en op de zes overige zijn er geen verschillen (steeds getoetst met tekentoets, alpha = 0.05 tweezijdig).

Het zelfbeeld van jongeren is in zoverre minder negatief dan het beeld dat bij ouderen over jongeren bestaat, dat jongeren zich in iets mindere mate gebrek aan activiteit toeschrijven. De gemiddelde score op de factor BDJ is voor de jonge respondenten (gelijk aan 3.12, dat is drie standaardfouten boven de 3 en is) significant lager ($t = 4.41$, $p < 0.001$); op de overige drie variabelen die na comprimering van de data resteren valt tussen de jongere en de oudere respondenten geen significant verschil te constateren. Wanneer wij vervolgens kijken naar het beeld bij de jeugd over werkloze leeftijdgenoten, dan blijken jeugdwerklozen door de jonge respondenten op drie eigenschappen significant gunstiger beoordeeld te worden dan oudere werklozen (behalve 'flink' nu ook 'doorzettingsvermogen' en 'waardevol voor de samenleving' (!); op vier andere eigenschappen ('betrouwbaar', 'verantwoordelijkheidsgevoel', 'bekwaam' en 'geneigd tot luieren') is dat andersom en op de resterende vijf zijn de verschillen niet significant.

De gemiddelde score op de factor BDJW is voor de jonge respondenten gelijk aan 3.07 (nog geen 1.5 standaardfout boven de 3); dat is weer significant gunstiger dan het gemiddelde bij de oudere respondenten ($t = 3.94$, $p < 0.001$). Dat laatste kan nu ook worden gezegd voor het aspect 'waardevol voor de samenleving' ($t = 2.85$, $p = 0.002$ eenzijdig). Op de twee andere gecomprimeerde variabelen valt geen verschil te constateren.

Het ligt natuurlijk voor de hand deze resultaten in verband te brengen met de opinie over de uitspraak van minister Ruding die specifiek aan dit aspect was gewijd. In onze steekproef was 28% van de respondenten het helemaal of in grote lijnen met de minister eens. De resultaten zijn dus op dit punt consistent. 54 percent kon de uitspraak niet onderschrijven en 15% had geen uitgesproken mening.[8] Overigens meende een zeer duidelijke meerderheid, namelijk circa drie-kwart van de respondenten, dat de minister wegens deze uitspraak niet behoefde af te treden. Hierbij dient natuurlijk wel te worden aangetekend dat het onderzoek in januari 1985 is uitgevoerd, 3 maanden na de gewraakte ministeriële uitspraak.

Al met al zijn de verschillen in beeld (zowel betreffende jeugdwerklozen als jongeren in het algemeen) tussen jongere en oudere respondenten kleiner dan wij van tevoren hadden verwacht. Na deze constatering wekt het geen verbazing meer, dat er tussen jongeren en ouderen maar weinig verschil

blijkt te bestaan in de mate waarin zij de uitspraak van minister Ruding onderschrijven dan wel afkeuren. Het percentage respondenten dat meent dat minister Ruding op grond van zijn uitspraak zou moeten aftreden, is onder de jongeren ook bepaald niet hoger dan bij de ouderen.

5. Samenvattende conclusies

Het beeld over jeugdwerklozen is in zoverre negatief, dat weliswaar een aanzienlijk deel van de respondenten (meestal meer dan de helft) geen verschil ziet tussen jongere en oudere werklozen op de gehanteerde eigenschappen, maar dat van de respondenten die wel verschil maken een duidelijke meerderheid jeugdwerklozen negatiever beoordeelt. Zo meent circa 30% dat het bij jeugdwerklozen schort aan dynamiek.

Het beeld over de jeugd in het algemeen blijkt zeker niet minder negatief gekwalificeerd te moeten worden. Het tamelijk negatieve beeld over jeugdwerklozen lijkt niet zozeer met de werkloosheid samen te hangen, als wel met een negatief beeld over de jeugd in het algemeen.

Het negatieve beeld over de jeugd(werklozen) gaat evenwel niet zo ver, dat men ook meent dat door jongeren meer misbruik wordt gemaakt van de werkloosheidswetten. Ook al worden jongeren gemiddeld als minder betrouwbaar aangemerkt dan ouderen, men meent dat jongeren iets minder misbruik maken van de werkloosheidswetten dan ouderen (in de zin van een uitkering genieten, terwijl men best zou kunnen werken). Kennelijk spelen hierbij overwegingen die losstaan van persoonskenmerken van werklozen een belangrijke rol (men kan denken aan de relatieve geslotenheid van de arbeidsmarkt voor schoolverlaters). Jongeren hebben niet een uitgesproken negatief beeld over jeugdwerklozen en zien ook minder duidelijk verschillen tussen jeugdwerklozen en oudere werklozen.

In het functioneren van de werkloosheidswetten hebben jongeren echter minder vertrouwen. Zij schatten het percentage van de gevallen waarin misbruik wordt gemaakt beduidend hoger dan de oudere respondenten. Zoals verwacht kon worden schatten zij het misbruik door jongeren wel enkele percenten lager dan het misbruik in het algemeen.

Noten

1. Zie onder meer G.H. Maassen en M.P.M. de Goede, 'Uitkeringsfraude in de publieke opinie', *Intermediair*, jrg. 21, nr. 4, 25 januari 1985.
2. Zie J. Hazekamp, interne notitie – Jeugdconferentie 1986 te Utrecht.

3. Wij kunnen op deze plaats niet ingaan op de verschillende theorieën over de jeugd. Het is duidelijk dat in tegenstelling tot de jaren vijftig, begin zestig, er momenteel (in de wetenschap) geen eensluidende visie meer bestaat over de jeugd, waarin jong zijn vooral gekenmerkt wordt als een overgangsfase van afhankelijk kind naar zelfstandig volwassene. Naast elkaar bestaan er verschillende theorieën over jeugd/jongeren die met elkaar concurreren. Nieuw in de huidige discussie over de jeugd is ook, dat door te spreken over jongeren maatschappelijk vragen ter sprake komen, die niet alleen via de onderlinge verhouding van generaties verklaard kunnen worden. Zie Deutsches Jugendinstitut (hrsg.), *Die neue Jugenddebatte,* München, Juventa Verlag, 1982, p. 159.
4. Zie M.P.M. de Goede en G.H. Maassen, *Publieke opinie over niet-werken; analyse van een onderzoek naar de beeldvorming over werklozen en arbeidsongeschikten,* Lisse, Swets en Zeitlinger, 1979, p. 21, en M.P.M. de Goede en G.H. Maassen, 'Meningen over werklozen en arbeidsongeschikten', *Mens en Maatschappij,* 1980/3, p. 255.
5. Zie 4.
6. Zie J.C. Nunnally, *Psychometric Theory,* McGrawhil-Hill, New York, 1978, p. 230.
7. De correlatie tussen 'bekwaam', gescoord ten aanzien van jeugdwerklozen, respectievelijk jongeren, is gelijk aan 0.51; voor de variabele 'waardevol voor de samenleving' is deze correlatie gelijk aan 0.43.
8. In een onderzoek van de Nederlandse Stichting voor Statistiek eveneens in januari 1985 gehouden, kwam naar voren dat 27% het in grote lijnen met de minister eens is. Zie Nederlandse Stichting voor Statistiek, Jeugdwerkloosheid (de verloren generatie), Opinie-analyse, Den Haag, NSS, 1985.